

Til Kulturdepartementet

HØRINGSUTTALELSE fra RIKSMÅLSFORBUNDET om “Utkast til regler om fullmakter og behandlingsprosedyre i rettskrivningssaker”.

Kulturdepartementets ref. 2009/00739, dato 25.06.2012

GENERELT

For Riksmålsforbundet er det vesentlig

1) at skriftspråket normeres på grunnlag av tradisjon og aktuell språkbruk – de to prinsippene som siden 1950-årene har ligget til grunn for Det Norske Akademis normering av riksmålsrettskrivningen. For ordens skyld siterer vi § 2 i Akademiets statutter:

Akademiet vil i sin rådgivende virksomhet tilstrebe en normering av riksmålet med grunnlag i dets litterære tradisjon og aktuelle bruk i velpleiet, landsgyldig skrift og tale. Det vil motarbeide enhver kunstig eller tvungen tilnærming mellom de to målformer i landet og arbeide for å bevare kontinuiteten i folkets kulturliv. – Vi anser det som en selvfølge at normeringen i hovedsaken både bygger på og tar sikte på sakprosastilen.

2) at det tas sikte på stabilitet. Hyppige og brå forandringer skaper unødig usikkerhet.

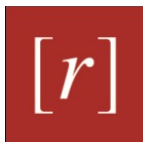
3) at normeringsarbeidet innrettes praktisk, med enkle og forsvarlige saksbehandlingsrutiner.

* * *

Det ligger i det store skiftet som har foregått i statens språkpolitikk, at de to første punktene heretter blir sentrale også i offisiell normering. Prinsippene vil i mangt og meget samsvare med normeringsprinsippene i Danmark, hvor man som i Norge lenge har hatt en ordning med statlig godkjenning av rettskrivningen.

Vi viser til *Lov om dansk rettskrivning* og *Lov om Dansk Sprognævn* av 1997, som vi antar at departementet har hatt fremme under utarbeidelsen av Språkmeldingen, og dessuten til *Bekendtgørelse om Dansk Sprognævns virksomhed og sammensætning* (2009).

Forskjellen mellom Danmark og Norge ligger for det første i at vi i Norge har to målformer med noe forskjellige normeringsbehov, for det annet i at vi ikke har noen større rettskrivningsordbok som helt tilsvarende den danske *Retskrivningsordbogen*, som utgis av Dansk Sprognævn, jf. § 1 i *Bekendtgørelse ...* fra 2009. I Norge har *Tanums store rettskrivningsordbok* vært den offisielle helt fra første utgave i 1940. Den er etterhånden blitt et utmerket oppslagsverk; de tre siste utgavene (7., 8., og 9. er utkommet på Kunnskapsforlaget i hhv. 1989, 1996 og 2005). – Vi ber departementet overveie å gi denne ordboken en fullt ut offisiell status og knytte mest mulig av informasjonsvirksomheten om normen til den boken (jf. siste ledd i ny § 3 i vedtektene). Vi går ut fra at det blir utarbeidet nye regler for redigering av offisielle ordlister – regler som i seg selv vil være en del av opplysningsvirksomheten (jf. Tor Guttus artikkel *Valgfriheten og rettskrivningsordlistene i Normer og regler. Festskrift til Dag Gundersen* (1998), side 273-290. Ordlisteregulene av 1959 er overmodne for revisjon.

BEMERKNINGER TIL FORSLAGENE OM VEDTEKTSENDRINGER

Ny § 3 (høringsbrevet side 9)

Første ledd

Leddet forekommer oss å være noe uklart. Det omhandler Språkrådets rolle som departementets fagorgan – hva Språkrådet kan gi råd og rettledning om og hva det kan vedta. Det må komme klart frem at det dreier seg om formelle detaljer: rettskrivning, bøyning og skriveregler. Vi går ut fra at *generelle skriveregler* ikke er annet enn skriveregler av den art som vi finner i Finn-Erik Vinjes bok (jf. side 2 i høringsbrevet). I så fall bør ordet *generelle* utgå. – Hvis siste del av siste punktum (fra og med *og skal*) betyr at Språkrådet også skal råde og rettlede om korrekt språkføring (ordvalg og syntaks), må det sies klarere. Det siste ordet – *språk* – kan tyde på at det er meningen, men man bruker ikke gjerne *obligatorisk* i forbindelse med leksikalsk og syntaktisk språkriktighet.

Hvis leddet skal gjelde også språkriktighet, foreslår vi at siste punktum får formen:
Språkrådet gir dessutan råd og rettleiing om skriveregler og korrekt språkføring.

Vi slutter oss til tanken om å avvente språkutviklingen før det gjøres bindende vedtak om rettskrivning og bøyning, men vi vil foretrekke uttrykket fra tredje ledd: *når faktisk språkbruk tilseier det.*

Tredje ledd

Formålstenleg er et farlig ord. Hvilket formål? må man spørre. Og systemtenkningen så vi uheldige utslag av i 1990-årene i noen norvagiseringssaker.

Etter vår mening bør de to første *eller* i teksten erstattes med *og*. Meningen er at Språkrådet både kan endre stavemåte og bøyning og justere skrivereglene. Det tredje *eller* kan forsvares, hvis meningen er slik vi oppfatter den: gjennomgripende forandringer av enkeltord eller endringer i hele bøyningssystemer eller i rettskrivningsprinsippene (samsvaret mellom lyd og bokstav). Det kan ikke være tale om annet enn å endre de skrivereglene vi til enhver tid har, så *gjeldande* bør strykes.

Dermed blir vårt forslag til nytt første punktum dette: *Dersom faktisk språkbruk tilseier det, kan Språkrådet vedta endring i stavemåte og bøyning av tidlegare normerte ord og justeringar i skrivereglane.*

Fjerde ledd

Vi tror ikke fjerde ledd er nødvendig, all den stund siste ledd i § 1 bestemmer at rådet skal drive utadrettet informasjonsvirksomhet. En del av den virksomheten vil måtte omfatte det som § 3 fjerde ledd nevner. – Dessuten vil noen trekke den slutning av teksten at en uoversiktlig og forvirrende valgfrihet er et konstituerende trekk ved norsk rettskrivning og altså noe vi må leve med.

Uttrykket *finna fram* dekker ikke godt nok det som nevnes i punkt 4.3 (siste avsnitt på side 7) i høringsbrevet. Der tales det om *bruken* av valgfriheten og om å få øynene opp for *språklege og stilistiske samanhengar*.

Ny § 4 (høringsbrevet side 9)

At et overordnet organ skal kunne overprøve vedtak fattet av et underordnet, følger av det hierarkiske system i administrasjonen. I dette tilfellet er det imidlertid fare for at fag og språkpolitikk kan bli vanskelig å holde fra hverandre. Fagrådet er sammensatt av fagfolk med normeringskompetanse; styret er ikke nødvendigvis det. Dessuten må det være et krav at normeringssaker også i styret behandles og vedtas seksjonsvis (slik den nye § 5 bestemmer

for fagrådet). Det må altså inn et punkt om dette i vedtektene. Vi frykter for at et tilfeldig, men beslutningsdyktig styreflertall skal kunne fatte vedtak som brukerne av en målform ikke er tjent med. Tradisjonen fra Norsk språkråd må videreføres. Erfaringene fra Norsk språknemnd skremmer.

Vi forutsetter naturligvis at vedtakene i Fagrådet er så godt gjennomarbeidet og utførlig begrunnet at kjedelige situasjoner vanskelig kan inntreffe, men det er lett å gardere seg mot dette i vedtektene.

Ny § 5

Vi slutter oss til forslaget.

Oslo, 1. oktober 2012

Trond Vernegg
formann